

Dr. Haris Alibašić

Univerzitet Zapadne Floride (SAD) / University of West Florida (USA)

Koledž za poslovanje Lewis Bear Jr. /

Lewis Bear Jr. College of Business

halibasic@uwf.edu

Primljeno / Received: 14. 04. 2026.

Prihvaćeno / Accepted: 12. 06. 2026.

PRIKAZ KNJIGE: *SEMIOTIKA BOSNE: ETNOFAULIZAM, NASILJE I STRAH U KRIVOTVORINAMA HEGEMONIJE*

**(Senadin Lavić, Univerzitet u Sarajevu –
Fakultet političkih nauka, Sarajevo, 2025)**

REVIEW OF THE BOOK: *SEMIOTIKA BOSNE: ETNOFAULIZAM, NASILJE I STRAH U KRIVOTVORINAMA HEGEMONIJE*

**(Senadin Lavić, University of Sarajevo –
Faculty of Political Sciences, Sarajevo, 2025)**

Uvod: Bosna kao epistemološki problem

Knjiga Semiotika Bosne Senadina Lavića predstavlja jednu od najsistematičnijih i teorijski najambicioznijih intervencija u suvremenim bosanskim i europskim društvenim naukama. Riječ je o djelu koje ne tretira Bosnu i Hercegovinu kao “slučaj“, “problem“ ili “izuzetak“, već kao **epistemološki izazov** za dominantne modele razumijevanja nacije, identiteta, historije i političke zajednice u Europi. Lavić nije napisao knjigu o Bosni u deskriptivnom ili empirističkom smislu; on je napisao knjigu o **načinima na koje je Bosna proizvedena kao nemoguća**, kao lažna, kao privremena ili kao tuđa – i o posljedicama takve semiotičke proizvodnje.

Izdanje *Semiotike Bosne* pojavljuje se u trenutku kada su diskurzivne borbe oko bosanske državnosti, identiteta i historijskog pamćenja ne samo neriješene, nego dodatno radikalizirane. Upravo zbog toga ova knjiga ima značenje koje nadilazi bosanskohercegovački kontekst: ona razotkriva **mehanizme hegemonijske proizvodnje značenja** koji su primjenjivi i na druge pluralne, višeslojne i historijski složene političke zajednice, ali koji su u Bosni poprimili ekstrem, nasilni i genocidni oblik.

Teorijski okvir: kritička semiotika i dekonstrukcija nacionalističkog znanja

Lavićev teorijski okvir zasniva se na kritičkoj semiotici, snažno oslonjenoj na poststrukturalističke uvide o nestabilnosti značenja, diskurzivnoj proizvodnji identiteta i političkoj funkciji znanja. Polazna teza knjige jeste da „Bosna“ funkcioniše kao **nestabilni označitelj** – označitelj oko kojeg se vode dugotrajne borbe za fiksiranje značenja, ali koji se uporno opire konačnom zatvaranju.

Za razliku od tradicionalnih historiografskih ili politoloških pristupa koji polaze od pretpostavljenih identiteta (nacija, etnija, religija), Lavić pokazuje kako su upravo te kategorije **rezultat historijskih i političkih intervencija**, a ne njihove neutralne pretpostavke. Time se njegova analiza direktno suprotstavlja primordijalističkim i esencijalističkim teorijama nacije koje i dalje dominiraju velikim dijelom balkanskih i istočnoevropskih društvenih nauka.

Metodološka snaga knjige leži u njenoj izrazitoj interdisciplinarnosti. Lavić povezuje semiotiku, sociologiju znanja, historiografiju, politologiju, etnologiju, antropologiju, lingvistiku i pravnu teoriju u jedinstvenu analitičku matricu. Ovakav pristup omogućava mu da analizira ne samo tekstove i ideje, već i **institucije, prakse, mape, zakone i narative** kao elemente jednog šireg hegemonijskog projekta.

Etnofaulizam kao analitička kategorija

Jedan od originalnih doprinosa knjige jeste koncept **etnofaulizma**, kojim Lavić označava sistematsku upotrebu pogrdnih, dehumanizirajućih i delegitimirajućih etničkih označitelja u procesu proizvodnje „drugosti“. Etnofaulizam nije puka retorička figura niti slučajna uvreda; on je **strukturalni mehanizam moći** koji proizvodi hijerarhije vrijednosti među ljudima i kolektivima.

Posebno je značajna Lavićeva ideja o mogućnosti razvoja „skale etnofaulizma“, kojom bi se mjerili intenzitet, rasprostranjenost i institucionalna ukorijenjenost etničke stigmatizacije u multietničkim društvima. Ovdje se *Semiotika Bosne* jasno pozicionira ne samo kao teorijska analiza, već i kao potencijalni metodološki resurs za buduća istraživanja nasilja, diskriminacije i simboličke dominacije.

Krivotvorenje bosanske historije: genealogija hegemonije

Centralni argument knjige odnosi se na dugotrajni proces **krivotvorenja bosanske historije i identiteta** od strane velikosrpskih i velikohrvatskih nacionalističkih projekata od sredine XIX stoljeća do danas. Lavić precizno dokumentira kako su ti projekti djelovali kroz negiranje bosanske posebnosti, prisvajanje bosanske prošlosti, nametanje eksternih etno-religijskih kategorija i sistematsko potiskivanje bosanskog jezika.

Analize djela Vuka Stefanovića Karadžića, Ilije Garašanina, Jovana Cvijića, ali i kasnijih ideologa, jasno pokazuju da antibosanski diskurs nije nusprodukt nacionalizma, već njegova **konstitutivna dimenzija**. Bosna se u tim diskursima ne pojavljuje kao politička zajednica s vlastitom historijskom logikom, već kao prostor koji treba „objasniti“, „podijeliti“ ili „vratiti“.

Antibosanstvo kao diskurzivna formacija

Jedan od ključnih pojmova knjige jeste **antibosanstvo**, koje Lavić definira kao koherentnu diskurzivnu formaciju usmjerenu ka negaciji mogućnosti bosanske političke subjektivnosti. Antibosanstvo djeluje istovremeno u politici, nauci, obrazovanju, religijskim narativima, medijima i svakodnevnom govoru.

Važno je naglasiti Lavićevu tezu da antibosanstvo nije samo lokalni ili regionalni fenomen, već da ima duboko **antieuropski karakter**, jer negira same temelje evropskog pluralizma, historijske složenosti i političke koegzistencije. U tom smislu, Bosna postaje ogledalo u kojem se reflektira ograničenost evropskog projekta kada se suoči s realnom, a ne deklarativnom, pluralnošću.

Crkva bosanska i dekonstrukcija „bogumilskog mita“

Posebno poglavlje knjige posvećeno je reinterpretaciji Crkve bosanske. Lavić uvjerljivo pokazuje da dominantni narativi o „bogumilima“ i „patarenima“ više služe ideološkim potrebama XIX i XX stoljeća nego historijskoj istini. Suprotstavljajući se tim narativima, autor predlaže arijansko-gotsku kršćansku tradiciju kao relevantniji okvir za razumijevanje bosanske srednjovjekovne religijske specifičnosti.

Ovaj dio knjige ima izuzetnu važnost jer razotkriva kako se **teološke interpretacije koriste kao političko oružje** u procesu prisvajanja prostora i identiteta.

Bosanstvo i bošnjaštvo kao afirmativne kategorije

Lavić dosljedno insistira na razumijevanju bosanstva kao **pozitivne političke i kulturne kategorije**, a ne kao nedostatka „čiste“ etničke identifikacije. Bosanstvo se u knjizi pojavljuje kao historijski oblik pluralne političke zajednice, nastao kroz dugotrajnu praksu suživota, a ne kao kompromis ili privremenost.

Istovremeno, autor pokazuje kako je proces nacionaliziranja bosanskih katolika i pravoslavaca, uz istovremenu delegitimaciju Bošnjaka, bio dio koordinirane strategije čiji je krajnji cilj bio **ukidanje Bosne kao političkog subjekta**.

Kritičke napomene

Iako je *Semiotika Bosne* izuzetno snažno djelo, knjiga bi mogla dobiti dodatnu dimenziju kroz dublju analizu unutrašnjih bošnjačkih debata i ambivalencija u odnosu prema bosanstvu.

Međutim, ove napomene ne umanjuju vrijednost knjige; one prije ukazuju na širinu polja koje je Lavić otvorio.

Zaključak: knjiga koja mijenja uvjete rasprave

Semiotika Bosne nije samo analiza prošlosti; to je knjiga koja **mijenja uvjete pod kojima je uopće moguće govoriti o Bosni**. Lavić uvjerljivo pokazuje da “problem Bosne” nije administrativni, ustavni ili tehnički, već duboko **ontološki i epistemološki**.

Pitanje koje knjiga postavlja nije kada će Bosna “postati europska“, nego da li je Europa spremna priznati oblik pluralnosti koji Bosna historijski već jeste. Ovo djelo predstavlja nezaobilazno štivo za istraživače nacionalizma, kolektivnog pamćenja, postkonfliktnih društava i političke teorije. Još važnije, ono predstavlja primjer angažirane, rigorozne i etički dosljedne nauke – nauke koja ne pristaje na laž kao cijenu “realizma“.